

EL DICCIONARI GENERAL DE LA LLENGUA CATALANA, UNA OBRA LEXICOGRÀFICA DEL SEGLE XX. ELS CULTISMES EN EL DGLC

Victòria Alsina i Keith

Germà Colón i Amadeu Soberanas diuen en el llibre *Panorama de la lexicografia catalana* (1986) que el reconeixement espontani atorgat al *Diccionari general de la llengua catalana* (a partir d'ara, DGLC) des del moment de la seva aparició «és conseqüència del mètode rigorós aplicat i també del punt de vista més científic que el dels seus predecessors, en el qual Fabra se situa des del començament» (p. 217). El mètode rigorós i el punt de vista més científic elogiats pels autors es poden observar en tots els elements que componen el diccionari: per exemple, per citar-ne només alguns, en la macroestructura s'observen en la selecció equilibrada de les entrades i en la forma gràfica que se'ls va donar, la qual s'ha mantingut en la gran majoria de casos com la forma gràfica normativa. Pel que fa a la microestructura, les qualitats esmentades són aparents en l'ordenació lògica de les accepcions, en el gran nombre d'exemples, que sempre aporten informació semàntica, gramatical o contextual, i també en les definicions, clares i sintètiques, que contenen una quantitat d'informació gramatical superior a l'habitual en els diccionaris de l'època, i que presenten una gran coherència entre elles, de manera que fan patents l'estructuració del lèxic i les relacions semàntiques que hi ha entre les paraules definides. Els punts que acabem d'esmentar només són alguns, els més bàsics, dels que reflecteixen les qualitats científiques i metodològiques del diccionari; és evident que examinar-los tots a fons requeriria una o diverses tesis doctorals, i encara més si ens dediquéssim a establir una comparació amb els diccionaris precedents. De fet, diversos d'aquests elements ja han estat examinats en articles, tesines i estudis, on s'ha demostrat la qualitat i actualitat (sobretot en el seu moment) del diccionari.¹ No cal dir, també, que el DGLC no és un diccionari perfecte: hi manquen algunes informacions, n'hi sobren d'altres, la coherència no és absoluta. En els mateixos estudis que acabem d'esmentar, això es posa de manifest. Tanmateix, sí que es pot afirmar que supera els seus antecessors, sobretot els catalans.

1. Per citar-ne només alguns: V. ALSINA, L. SOL i J. SOLER, «Una tipologia de definició lexicogràfica aplicada al DGLC», *Caplletra*, núm. 17 (tardor de 1994), p. 311-324; Joaquim RAFEL, «El "Diccionari de l'Institut" i el "Diccionari Fabra"», a *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*, vol. III, Barcelona, Universitat de Barcelona i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995; Joaquim RAFEL, «Sobre la normalització dels diccionaris catalans: el tractament de les sèries sinònimes», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, núm. XVII (1988), p. 57-112; Joaquim RAFEL, «Sobre la normalització dels diccionaris catalans: els elements intrínsecs i extrínsecs en les definicions lexicogràfiques», a *La Corona d'Aragó i les llengües romàniques. Miscel·lània per a Germà Colón*, Tübingen, Gunter Narr, 1988, p. 441-452; L. SOL, *El DGLC i la formalització lexicogràfica dels verbs* (tesi de llicenciatura), Barcelona, Universitat de Barcelona, 1992 (inèdit); J. SOLÀ, *L'obra de Pompeu Fabra*, Barcelona, Teide, 1987; J. SOLÀ (ed.), *Sobre lexicografia catalana actual*, Barcelona, Empúries, 1994; J. SOLER, *Jerarquies lèxiques i descripció lexicogràfica: anàlisi del DGLC* (tesi de llicenciatura), Barcelona, Universitat de Barcelona, 1992 (inèdit).

Amb la comunicació present ens proposem de fer una petita aportació a aquest punt de vista examinant un aspecte ben concret del DGLC, el tractament que Fabra va donar als cultismes, que és una de les facetes que denoten la modernitat de l'obra i que ens sembla que encaixa amb el tema general del simposi, *L'aportació cultural i científica de l'Institut d'Estudis Catalans*, perquè si l'IEC va ser fundat per fer ciència en català, el DGLC va ser qui el va proporcionar dels mitjans lingüístics per a fer-ho, o en tot cas qui més hi va contribuir acceptant una gran quantitat de termes de la ciència i de la tècnica, en general d'un registre elevat —majoritàriament cultismes—, i fixant-ne la forma d'una manera definitiva.

Aquí hem de fer un petit incís per especificar què entenem exactament pel terme *cultisme*. Els cultismes són (en totes les llengües occidentals modernes, de fet, però aquí ens referirem només al català) aquelles paraules que han estat manllevades de les llengües clàssiques en una etapa molt posterior a la de l'entrada del llatí a la península, amb la forma i el significat, aproximadament, que tenien en aquestes llengües, i que, per tant, no han sofert el canvi fonètic o semàntic, o tots dos, que han sofert les paraules patrimonials, procedents majoritàriament del llatí. Hem d'aclarir, però, que per a aquest estudi concret ens hem limitat als cultismes relativament moderns, perquè el que interessava era saber com Fabra havia resolt el problema de la incorporació al català dels neologismes internacionalment usats en diversos àmbits culturals (no necessàriament només científics). Per tant, no hem tingut en compte, encara que evidentment són cultismes, paraules com *natura*, *necessitat*, *negar* (= dir que no), *negligir*, *negoci*, *nenúfar*, *nequícia* i els seus derivats, perquè són mots presents a la llengua des de fa molts segles, que es troben documentats des dels segles XIII, XIV o XV, i que, consegüentment, presentaven relativament pocs problemes per al lexicògraf. Hi ha alguna excepció: per exemple, també hem exclòs *número* i derivats, tot i que es tracta d'un cultisme relativament recent, perquè és tan estès i implantat que es pot considerar un mot de la llengua comuna que ha perdut el caràcter de neologisme i de tecnicisme. D'altra banda, també comptem entre els cultismes els compostos formats modernament per mitjà dels anomenats *formants cultes*, igualment manllevats de les llengües clàssiques (per exemple, *demografia*, *automòbil* o *cardiovascular*, per citar-ne només tres entre els milers que hi ha. Una de les característiques d'aquesta mena de mots és que acostumen a ser usats internacionalment; poden ser introduïts o creats en qualsevol llengua (almenys en una gran part de les llengües occidentals) i després passar a les altres, amb petites adaptacions, sense ser percebuts com a manlleus, sinó com a cultismes, cosa que els fa més acceptables (tot i que, de fet, els cultismes no són altra cosa que manlleus del llatí i del grec). Un altre tret que els caracteritza és el gran ús que se'n fa en els àmbits de la ciència i de la tècnica.

En l'estudi present ens ha semblat interessant tenir en compte la tradició lexicogràfica en què es basava Pompeu Fabra, tant la catalana com la d'altres llengües properes; veurem què va aportar a la primera, i comprovarem fins a quin punt les altres tradicions van influir en el DGLC. Fabra explica en el pròleg al DGLC que «en la redacció del DICCIONARI s'han tingut al davant un gran nombre de diccionaris catalans i d'altres llengües (principalment el de l'Acadèmia espanyola, el de Hatzfeld i Darmesteter i el de Webster),² els reculls lexicogràfics publicats (Diccionari Aguiló, Butlletí de Dialectologia Catalana, etc.) i els existents a les Oficines Lexicogràfiques (entre els quals, els elaborats per M. de Montoliu i Carles Riba, i les cèdules de botànica de M. de Garganta) [...]» (p. XI). Així doncs, hem exa-

2. No sabem exactament amb quin dels diccionaris Webster comptava Fabra. Webster va publicar el 1828 *An American Dictionary of the English Language*, que no va tenir una segona edició fins al 1934 (dos anys després de l'aparició del DGLC). Però probablement Fabra en va fer servir una reedició de 1846, revisada i amb molt de prestigi, o bé el *Webster's International Dictionary* de 1890. Sigui com sigui, no l'hem pogut consultar.

minat els cultismes d'algunes d'aquestes obres: el *Diccionari de la llengua catalana* de Pere Labèrnia (des d'ara, *Lab.*), que representa l'aportació lexicogràfica més important del segle XIX per al català; el *Diccionari Aguiló*, que Fabra coneixia bé perquè l'havia editat ell juntament amb Manuel de Montoliu entre el 1914 i el 1934, tot i que no constitueix una obra lexicogràfica acabada; el *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (des d'ara, DRAE), del qual la 15a edició, de 1925, és la més recent en el moment de l'elaboració del DGLC, i el *Dictionnaire général de la langue française* de Hatzfeld i Darmesteter (des d'ara, HD), aparegut entre el 1895 i el 1900. El diccionari Webster, com hem fet constar a la nota 2, no l'hem pogut consultar.

El que hem fet, doncs, per a aquest estudi, ha estat buidar tots els cultismes que comencen per N del DGLC i comparar-los amb els cultismes que hem trobat en els quatre diccionaris que hem esmentat en el paràgraf anterior. (El resultat d'aquest buidatge es pot trobar a l'annex que hi ha al final de l'article.) Hem triat la N perquè, encara que només ocupa vint-i-set pàgines del diccionari (d'un total de mil set-cents seixanta pàgines) i té set-cents vuitanta-cinc entrades (d'un total d'unes cinquanta-cinc mil), ocupa un volum prou gran com per donar resultats representatius i prou petit com per ser manejable; també, perquè no hi ha cap prefix important que comenci amb N (com passa, per exemple, amb la D o la E), cosa que pot distorsionar els resultats obtinguts; perquè, en canvi, hi ha uns quants formants cultes de diferents tipus començats per N (*naso-*, *nefro-*, *neuro-*, *nicti-*, etc.), cosa que ens permetrà de veure com són tractats aquests elements en el DGLC; i, finalment, perquè a aquestes altures del diccionari (la N és a dues terceres parts del començament), els criteris que s'utilitzen en la selecció i definició ja estan plenament establerts i s'apliquen sense vacil·lacions (cosa que podria no passar, per exemple, a la A o a la B). Hem complementat l'estudi amb consultes a altres parts del diccionari, però no d'una manera exhaustiva.

Passem, doncs, a veure quina presència tenen els cultismes en el DGLC a partir de la mostra examinada. Els caracteritzarem per tres conceptes: en primer lloc, pel més sobresortint, el nombre, sobretot en comparació amb els altres diccionaris; en segon lloc, per la forma, és a dir, per la manera com han estat adaptats al català, i en tercer lloc, per l'àmbit al qual pertanyen.

Pel que fa al nombre o la proporció de cultismes que hi ha en el DGLC, començarem citant el que en diuen Colón i Soberanas: «Els mots tècnics van ésser el 1932 acollits amb liberalitat: *bdelli*, *centro-lepidàcies*, *ditrema*, *lúnula*, *opisòmetre*... És clar que aquell que avui cerqui en les edicions posteriors del Fabra terminologia científica potser en serà decebut. Ens hem de situar en l'època en què el DGLC fou redactat, i tenir en compte la necessitat que hom sentia de furnir a l'usuari culte un inventari al qual recórrer. En l'actualitat potser no caldria tanta generositat en un diccionari de llengua» (p. 221-222). Cal aclarir que Colón i Soberanas parlen de tecnicismes, i nosaltres, en canvi, de cultismes, però examinant la llista tant dels uns com dels altres, es comprova que hi ha un alt grau de coincidència entre els dos. En la mostra examinada podem comprovar que, efectivament, Fabra va ser generós amb els cultismes-tecnicismes, i, tal com diuen els autors esmentats, ho va fer per omplir un buit que hi havia en la llengua. Vegem què hem trobat a la lletra N en comparació amb altres diccionaris: dels cinc que hem examinat —el *Lab.*, l'*Aguiló*, el DRAE, l'*HD* i, evidentment, el mateix DGLC—, el darrer, potser el menys extens, encara que amb poca diferència, és el que conté més cultismes (prop de tres-cents, encara que ja hem vist que és difícil de decidir què cal considerar cultisme). Aquests cultismes semblen tenir sobretot tres procedències: el *Lab.*, que ja n'havia incorporat una bona quantitat en l'última edició, la de 1888; el DRAE, que encara n'havia incorporat més (en total, la quinzena edició en contenia uns dos-cents vuitanta a la lletra N), tot i que sovint aquestes últimes incorporacions eren només derivats,

i altres fonts diferents, perquè hi ha una certa quantitat de cultismes en el Fabra que no es troben a cap dels diccionaris examinats. Pel que fa a l'HD, que sabem que li resultà útil en altres aspectes, sorprenentment conté relativament pocs cultismes (uns cent seixanta, poc més de la meitat dels que conté el DGLC), i gairebé cap que no es trobi al DGLC; i hem d'afegir que, aquesta vegada no sorprenentment, el material de Marià Aguiló no devia proporcionar gens d'informació sobre cultismes a Fabra, perquè, tot i ser el recull amb més entrades per a la N, en tota la lletra no hem trobat més d'una cinquantena de cultismes, gairebé sempre consagrats per l'ús i sense caràcter tècnic (com ara *narcís*, *narcòtic*, *nativitat*, *naufra*, *neòfit*, *niridesa*, etc.).

Vegem exemples del que diem: un dels motius per què el nombre de cultismes del DGLC és tan elevat és que Fabra, a més de recollir els mateixos que altres diccionaris, acostuma a donar-ne més derivats. Per exemple, el mot *nacional*, que a l'HD té tres derivats (*nacionalement*, *nacionaliser* i *nacionalité*), en el *Lab.* també en té tres (*nacionalitat*, *nacionalista* i *nacionalisar*) i en el DRAE, quatre (*nacionalidad*, *nacionalismo*, *nacionalización* i *nacionalmente*), en el DGLC en té sis (*nacionalisme*, *nacionalista*, *nacionalitat*, *nacionalització*, *nacionalitzar* i *nacionalment*): ha recollit tots els dels altres diccionaris i els ha sumat: *nacionalista* només es trobava al *Lab.*, *nacionalismo* només al DRAE. Un altre exemple: *nasal* és un adjectiu que apareix en gairebé tots els diccionaris (al *Lab.*, escrit *nassal*), però només l'HD en recull quatre derivats (*nasalement*, *nasalisation*, *nasaliser* i *nasalité*); aquests derivats són els que conté el DGLC. Un altre cas: si el DRAE recull set compostos amb el formant *necro-*, el *Lab.*, deu, i l'HD, sis, el DGLC en conté catorze, entre els quals cal comptar-ne tres que es troben a tots els diccionaris, menys l'Aguiló (*necrologi*, *necrologia* i *necrològic*), dos que només recull el *Lab.* (*necrofòbia* i *necrolatria*), un que només recull el DRAE (*necropsia*) i tres de nous, que no es troben a cap dels altres diccionaris (*necrobiosi*, *necrobiodic* i *necrofag*, dels àmbits de la biologia, la medicina i la zoologia), sense comptar l'entrada donada a la forma *necro-* amb la variant *necr*, un tipus d'entrada que no es troba en cap altre diccionari que el DGLC i que comentarem amb més deteniment en el paràgraf següent. De tota aquesta família, només ha deixat de recollir el verb *nécroser* de l'HD, potser assessorat per biòlegs o metges catalans. En una altra família de mots, l'HD recull només *nidification* i el DRAE només *nidificar*, cap dels dos presents ni al *Lab.* ni a l'Aguiló; el DGLC els conté tots dos. Pel que fa a compostos i derivats amb *nitro-* / *nitri-*, l'HD en conté set; el *Lab.*, sis; el DRAE, set, i el DGLC, dotze (sense comptar el formant *nitro-*), entre els quals n'hi ha tres que no es troben en cap altre diccionari: *nitrobactèria*, *nitrogenar* i *nitròmetre*, només ha deixat d'incloure *nitro-benzine*, de l'HD. I aquesta és la tònica general pel que fa a la selecció de cultismes i els seus derivats: el DGLC, no pas el més extens dels diccionaris examinats, és sempre el que més en conté: sovint, com hem vist, recull derivats de cultismes documentats en un sol diccionari; també sovint, és l'únic diccionari que conté un derivat concret (per exemple, *nefrolític*, *negroide*, *neòfob*, *neofòbia*, *neoplàstia*, *neozoic*, *neurilema*, *neuropatia*, *neuropàtic* i molts altres només es troben al DGLC), i algunes vegades fins i tot conté cultismes absents de tots els altres diccionaris; és el cas de *naiadàcies*, *napiforme*, el formant *nomo-*, *nomograma*, el formant *noo-* i *numiforme*. És per aquest motiu que el pes dels cultismes (i, per tant, dels tecnicismes) és tan gran en el DGLC. Això no vol dir que no hi hagi hagut una selecció: ja hem vist que el DGLC no havia inclòs *nécroser* ni *nitro-benzine*, que es trobaven a l'HD; tampoc no havia inclòs *natàtil*, *neurótono*, *nivoso*, *níveo*, *nocible*, *nocimiento*, *noctiluca*, *nodàtil* i alguns altres cultismes del DRAE, ni *natatori* i *nocument*, de l'Aguiló, ni *nesciencia* i *nesciente*, que es troben al *Lab.*, al DRAE i a l'Aguiló. Per tant, com es pot veure, Fabra sí que tenia uns criteris que regien la introducció de cultismes en el diccionari; es tractava, però, tal com diuen Colón i Soberanas, d'uns criteris de generositat amb aquesta mena de mots.

Un altre tret remarcable dels cultismes del DGLC és la incorporació dels anomenats «formants cultes» a la llista d'entrades. A la N, una lletra força curta, n'hem trobat divuit: *narco-*, *naso-*, *necro-/necr-*, *nefo-*, *nefro-/nefr-*, *nemato-/nemat-*, *neo-*, *neum-* (que remet a *pneum-*), *neuro-/neur-*, *nicto-/nicti-/nict-*, *nitro-*, *nocti-*, *nomo*, *noo-*, *noso/nos-*, *nucleo-* i *nudi-*. Aquests formants són una aportació interessant del DGLC, que d'aquesta manera s'incorpora parcialment a la tradició dels diccionaris anglosaxons d'incloure morfemes a la nomenclatura del diccionari, amb la qual cosa aquest no només dóna informació sobre les paraules lexicalitzades de la llengua, sinó també sobre les possibilitats creatives del lèxic. (És discutible si això és funció d'un diccionari o d'una gramàtica, però ara no és el moment d'entrar en aquest debat.) Diem que s'hi incorpora parcialment perquè no adopta aquesta mesura ni amb els sufixos ni amb els prefixos patrimonials, sinó només amb una certa quantitat de prefixos i amb els formants cultes, és a dir, els elements que eren substantius, verbs, adjectius o adverbis en les llengües clàssiques, i que semànticament encara es perceben com a tals, encara que funcionalment no siguin autònoms. Aquests formants reben un tractament força coherent en el diccionari: en primer lloc, la definició segueix sempre el mateix esquema, que és el següent:

nomo-, forma prefixada del mot gr. *nomos* llei. Ex.: *nomologia*, *nomografia*

I en segon lloc, s'hi observa de manera bastant sistemàtica la distinció entre «prefix» i «forma prefixada». En canvi, els criteris seguits per incloure o excloure del diccionari tant els formants com els seus derivats o compostos no són del tot clars; per exemple, al costat de formants com *neo-*, *necro-* o *neuro-*, que a més de tenir entrada pròpia apareixen formant part de moltes entrades del diccionari, hi trobem *naso-* i *nefo-*, amb entrada pròpia, però sense formar part de cap entrada del diccionari; en canvi, algunes formes prefixades que són constituents de diverses entrades no tenen entrada pròpia al diccionari; per exemple, hi trobem entrats els lexemes *numular*, *numulària*, *numuliforme* i *numúlit*, però no la forma prefixada *numu-*. Una altra objecció que es podria fer al tractament dels formants cultes en el DGLC si solament ens baséssim en l'estudi de la N és que només incorpora formes prefixades, com si no existissin formes sufixades procedents de les llengües clàssiques. Però, de fet, fins a la lletra F sí que hi ha formes sufixades, encara que en un nombre més baix que de prefixades, i és a partir de la F que ja no n'hi ha cap més. No se sap el motiu d'aquest desequilibri, però en tot cas sembla probable que no sigui intencionat.

Una segona característica dels cultismes del DGLC és que s'hi fixa la forma definitivament: trobem *naiade* i *naiadàcies*, amb i llatina, en comptes de la i grega de *nayade* del *Lab.*; només *narcís*, sense admetre les variants *narciso* ni *narcisso* del *Lab.*; tots els derivats en *-itzar* i *-ització*, en comptes de *-isar*, *-isació*, del *Lab.*; *narcòtic*, sense *h* final, com tenen el *Lab.* i l'Aguiló; *narcosi*, per oposició a *narcossi*, del *Lab.*; *nòmada* (amb *a* final), per oposició a *nòmade*, del *Lab.*; *necròfag*, *nefand*, *nefast*, *noctàmbul*, *nocturn* i *nul*, per oposició a *necròfago*, *nefando*, *nefasto*, *noctàmbulo*, *nocturno* i *nul·lo/nul* (o *null*), del *Lab.*, amb la *o* final; *nexe*, d'una banda, i *node* o *nodus*, de l'altra, que no es troben en cap altre diccionari català, però que en el DRAE són, respectivament, *nexo* i *nodo*; *nimbe* o *nimbus*, per oposició a *nimbo*, de l'Aguiló. Aquestes grafies no són casos aïllats, sinó que es basen en uns criteris clars sobre l'adaptació gràfica i morfològica dels mots llatins i grecs al català, criteris que són adoptats coherentment al llarg de tot el diccionari i que des d'aleshores han servit com a model per a l'adaptació de nous cultismes.

I pel que fa al tercer aspecte que hem de comentar, l'àmbit temàtic dels cultismes, al costat d'un cert nombre de cultismes d'àmbit general, que acostumen a ser els més implantats i, per tant, els que coincideixen més a tots els diccionaris (com ara *nacional*, *nasal*, *natal*, *nàutic*, *necrologia*, *nobiliari*, *noció*, *no-*

ciu, noctàmbul, nocturn, nomenclatura, nòmina, nominació, notori, notorietat, etc.), destaquen els cultismes de l'àmbit de la medicina (quaranta-vuit, en total), seguits dels de la química (trenta-set) —que, de totes maneres, presenten problemes, perquè sovint no són cultismes pròpiament, sinó que només *ho semblen*—, seguits dels de la botànica (dinou), la biologia (deu), la geologia (set), la zoologia (cinc), la meteorologia (quatre), l'astronomia (tres) i els d'altres àmbits, amb menys representació. Pot sorprendre que la botànica tingui relativament tan poca representació, quan és conegut que justament és una de les àrees temàtiques més tractades en el DGLC. El motiu és que la majoria d'entrades de botànica no són cultismes, sinó mots populars, normalment noms de plantes, que tanmateix han rebut un tractament científic, com es pot veure, per exemple, en la definició de *nadala*: «Amaril·lidàcia que floreix en ple hivern (*Narcissus Tazetta*), que té l'escarpus comprimit, les fulles llargues i les flors oloroses amb el perigoni blanc i la corolla groga.» A la N hi ha quaranta-set entrades de botànica, de les quals dinou (el 40 %) són cultismes, mentre que hi ha quaranta-nou entrades de medicina, de les quals només una —*neulella*, d'anatomia— és un mot popular (el 98 % de cultismes, doncs).

En conclusió, pel que hem pogut veure amb l'examen d'una lletra del diccionari, podem resumir el tractament dels cultismes en el DGLC en els quatre punts següents:

— En primer lloc, incorpora un gran nombre de cultismes nous, un nombre proporcionalment superior al d'altres diccionaris de l'època, tant els catalans (que ja hem vist que, de fet, es poden reduir al *Labèrnia*) com els d'altres llengües, en els quals es va inspirar. Sobretot, per a aquest tipus d'entrades, es va inspirar en el DRAE i en el *Lab.*, dels quals recull gairebé tots els cultismes, amb algunes omissions molt comptades, i els afegeix aportacions pròpies, probablement assessorat per científics catalans que van col·laborar en la redacció del diccionari. Amb aquests cultismes, el DGLC segueix el criteri de suplir la mancança del català de l'època pel que fa al llenguatge tècnic i científic, encara que també hi ha cultismes de la llengua general, sovint d'un registre més aviat formal.

— En segon lloc, i en això és possible que seguís els diccionaris anglosaxons, inclou en el diccionari un bon nombre de formants cultes que permeten de formar i entendre més paraules que les que constitueixen les entrades.

— En tercer lloc, i d'aquesta manera queda doblement coberta la mancança del català que acabem d'esmentar, el DGLC també s'encarrega de fixar la grafia dels cultismes i d'establir (implícitament) els criteris que s'han de seguir per fer adaptacions de mots de les llengües clàssiques. Així, tot i que amb els petits problemes que hem vist, la llengua no només s'adapta al present, sinó que en certa manera es prepara per als neologismes que es vagin creant en el futur.

— Finalment, els cultismes, sobretot els més nous, acostumen a pertànyer a àmbits científics, entre els quals cal destacar la medicina, la química (amb unes característiques especials), la botànica i la zoologia.

En resum, el tractament dels cultismes en el DGLC representa un pas important en la incorporació del català a les llengües de cultura, capaces de parlar sobre ciència i tècnica, i aquest és un motiu més per què aquest diccionari es pot considerar una obra del segle xx.

DICCIONARIS CONSULTATS

AGUILÓ, Marià. *Diccionari Aguiló. Materials lexicogràfics aplegats per Marià Aguiló i Fuster revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1914-1934.

DRAE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. 15a ed. Madrid: Espasa-Calpe, 1925.

DGLC = FABRA, Pompeu. *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Edhasa, 1932.

HD = HATZFELD, Adolphe; DARMESTETER, Arsène. *Dictionnaire générale de la langue française*. Paris: Librairie Ch. Delagrave, 1900.

Lab. = LABÈRNIA, Pere. *Diccionari de la llengua catalana*. 3a ed. Barcelona: Espasa Germans, 1888.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

COLÓN, Germà; SOBERANAS, Amadeu. *Panorama de la lexicografia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1991 [1986].

ANNEX

Els cultismes en els diccionaris estudiats

A continuació hi ha els cultismes que es poden trobar en cadascun dels diccionaris estudiats. En les llistes corresponents al *Lab.* i al DRAE hem subratllat els mots que constitueixen una incorporació a l'última edició (la de 1888 en el cas del primer, i la de 1925 en el cas del segon).

<i>DGLC</i> 1932	<i>Labèrnia</i> 1888 (3a ed.)	<i>Aguiló</i> Ed. 1914-1934	<i>DRAE</i> 1925 (15a edició)	<i>Hatzfeld & Darm.</i> 1895-1900
nacional nacionalisme nacionalista nacionalitat nacionalització nacionalitzar nacionalment	nacional nacionalitat <u>nacionalista</u> <u>nacionalitzar</u>	nacionista	nacional nacionalidad <u>nacionalismo</u> <u>nacionalización</u> <u>nacionalizar</u> nacionalmente	national, ale nationalement nationaliser nationalité
nafta naftalè naftàlic -a naftalina naftè naftol	nafta <u>nafteïna</u>		nafta	naphthaline napte
naiadàcies nàiade napea napiforme narcís	napeas narcís narciso ó narcisso <u>narcossi</u> <u>narcotina</u> <u>narcotisme</u> narcótich, ca	narcís	nao napea <u>narciso</u>	naïade narcisse
narco- narcosi narcòtic narcotisme narcotització narcotitzar nàrtex		narcòtich	<u>narcótico</u> <u>narcotina</u> <u>narcotismo</u> <u>narcotización</u> <u>narcotizador</u> <u>narcotizar</u> <u>nardo</u>	narcotine narcotique
nasal nasalitat nasalització nasalitzar nasalment naso-	nassal		<u>nasal</u> <u>nascencia</u> <u>nascer</u> <u>nacimiento</u>	narthex nasal, ale nasalement nasalisation nasaliser nasalité

<i>DGLC</i>	<i>Labèrnia</i>	<i>Aguiló</i>	<i>DRAE</i>	<i>Hatzfeld & Darm.</i>
natació		natatori	<u>natación</u>	natation
natal	natal		<u>natal</u>	natatoire
natalici -fcia	natalici, a		<u>natalicio</u>	
natalitat			<u>natàtil</u>	natal, ale
natiu-iva	natiu, va	natiu	<u>natatorio</u>	natalité
nativament		Natival		
nativisme				natatif
nativitat	nativitat	nativitat	<u>natividad</u>	nativité
naturalisme	naturalisar		<u>nativo</u>	naturalisation
naturalista	naturalisar, da		naturalidad	naturaliser
naturalitat	<u>naturalisme</u>		naturalismo	naturalisme
naturalització	naturalista		naturalista	naturaliste
naturalitzar	naturalitat		naturalización	naturalité
naturalment	<u>naturalització</u>	naturalment	naturalizar	naturant
naturisme	naturalment		naturalmente	naturé, ée
naturista	<u>naturisme</u>			naturel, elle
	<u>naturista</u>		naufragante	naturellement
nàufrag -a	nàufrach	naufrach	naufragar	naufnage
naufragar	(= naufragi)	[naufratx]	naufragio	naufragé, ée
naufragi	naufragant	naufragant	náufrago, ga	
naufrag	naufragar	naufragi		nauséebond, onde
(= naufragi)	naufragi	naufraig	naumaquia	nausée
naumàquia	náufrago, a		náusea	
nàusea	naufraig		nauseabundo	
nauseabund -a	(= naufragi)		nausear	
			nauseativo, va	
nauta			nauseoso, sa	nautile
nàutic -a	náutica		nauta	nautique
nàutil	náutich, ca		náutica	
navícula			náutico, ca	
navicular			nautilo	
neàrtic -a			<u>navícula</u>	
neartrosi			navicular	navicularis
nebulós -osa	náyades		<u>naviculario</u>	navigabilité
nebulosament			náyade	navigation
nebulositat			<u>nebulosa</u>	
necro-, necr-			<u>nebulosidad</u>	nébuleux, euse
necrobiosi			nebuloso, sa	nébulosité
necrobidètic -a				
necròfag -a	<u>necròfago</u>			
necrofòbia	<u>necrofobia</u>			
necrogen -ògena				
necrolatria	<u>necrolatria</u>			nécrologe
necrologi	<u>necrologi</u>			nécrologie
necrologia	necrologia		necrología	nécrologique
necrològic -a	necrològic, a		necrológico, ca	

<i>DGLC</i>	<i>Labèrnia</i>	<i>Aguiló</i>	<i>DRAE</i>	<i>Hatzfeld & Darm.</i>
necròpolis necròpsia necroscòpia necroscòpic -a necrosi nèctar nectari -ària nectarífer -a	<u>necròpolis</u> <u>necroscòpia</u> <u>necroscòpic, a</u> <u>necrosi</u> nèctar		<u>necròpolis</u> <u>necropsia</u> <u>necroscopia</u> <u>necroscópico</u> <u>necrosis</u> nèctar <u>nectáreo</u> <u>nectarino</u>	nécropole nécrose nécroser nectaire nectar
nefand -a nefandament nefari -ària nefas nefast -a	nefando, a nefasto, a	nefandíssim nefant nefari, nefària nefas	nefandamente <u>nefandario, ria</u> nefandísimo nefando, da nefario, ra <u>nefariamente</u> nefas nefasto, ta <u>nefelismo</u> nefrític, ca <u>nefritis</u>	néfaste
nefo-				
nefràlgia nefrític -a nefritis nefro-, nefr- nefrolític -a	<u>nefràlgia</u> nefrítich, ca <u>nefritis</u>			néphretique néphrite
negació negatiu -iva negativament negativitat	negació negatiu, va negativa negativament	[negada (= negativa)]	<u>negable</u> negación negativa negativamente negativo, va	négatif, ive négation négativement
negroide nemato-, nemat-	nemeu nemine discrepante <u>nemoral</u>		<u>nema</u> nemeo, mea némine discrepante	
nemoral nemorós -osa neo- neoclàssic -a [antic] neodimi neòfit -a neòfob -a neofòbia neolític -a neollatí -ina neològic -a neologisme neologista	neófit <u>neològic, a</u> <u>neologisme</u> <u>neologista</u>	neòfit neollatí [neullatí]	 <u>neomoroso, sa</u> <u>neo (partícula)</u> <u>neocarolicismo</u> <u>neocarólico</u> neófito, ta <u>neogranadino, na</u> <u>neolatino, na</u> <u>neolítico, ca</u> <u>neológico, ca</u> <u>neologismo</u> <u>neólogo, ga</u>	néographe néographisme néologie néologique néologisme néologue

<i>DGLC</i>	<i>Labèrnia</i>	<i>Aguiló</i>	<i>DRAE</i>	<i>Hatzfeld & Darm.</i>
neomènia	neomenia		neomenia	
neoplasma			<u>neoplasma</u>	néophyte
neoplàstia			<u>neoplatonicismo</u>	
neozoic -a			<u>neoplatónico</u>	népenthès
Neptú	Neptú	Neptú	<u>neorérico</u>	
neptunià -ana			<u>neoyorquino</u>	
neptúnic -a	nerèidas	Nereydes	<u>neprúneo, ca</u>	
neptunisme			<u>neptuniano, na</u>	
neptunista	<u>nerval</u>		<u>neptunismo</u>	néréide
nerèida	<u>nerví, ina</u>		<u>neptunista</u>	
	nesciència		<u>nepruno</u>	nervé, ée
nerval	nescient	nescient	nequaquam	nervèr
nerví -ina		neullatí	<u>nequicia</u>	nervusement
	neumàtic, a		<u>nequid nimis</u>	nervoux, euse
neum-			<u>nerita</u>	nervin
[V. pneum-]			<u>nervino</u>	nervosisme
neural			<u>nervosamente</u>	nervosité
neuràlgia	<u>neuràlgia</u>		<u>nervosidad</u>	nervure
neuràlgic -a			<u>nervoso, sa</u>	
neurastènia	<u>neurostènia</u>		<u>nervudo, da</u>	
neurastènic -a			nesciència	
neurilema			nesciente	
neuritis			nescientemente	
neuro-, neur-			[neumático, a	
neuròleg -òloga	<u>neuròleg</u>		<u>neumonia</u>	névralgie
neurologia	<u>neurologia</u>		<u>neumónico, ca]</u>	névralgique
neurològic -a			<u>neuràlgia</u>	névritique
neuroma			<u>neuràlgico, ca</u>	névrographie
neurona			<u>neurastènia</u>	névrologie
neuropatia			<u>neurasténico, ca</u>	névroptère
neuropàtic -a			neurisma	névrose
neuròpter			<u>neuroesqueleto</u>	névrotomie
neurosi			<u>neurología</u>	
neurosquelet			<u>neurólogo</u>	
neuròtic -a			<u>neuroma</u>	
			<u>neuróptero</u>	
neutral [antic]			<u>neurosis</u>	
neutralitat			<u>neurótico, ca</u>	neutralisant
neutralitzable	<u>neutralisable</u>		<u>neurotomo</u>	neutralisation
neutralització	<u>neutralisació</u>		neutral	neutraliser
neutralitzador -a	<u>neutralisador, a</u>		neutralidad	neutralité
neutralitzar	<u>neutralisar</u>		<u>neutralización</u>	neutre [s. xiv]
neutralment			<u>neutralizar</u>	neutrement
neutròfil -a			neutro, tra	
nexe			nexo	

<i>DGLC</i>	<i>Labèrnia</i>	<i>Aguiló</i>	<i>DRAE</i>	<i>Hatzfeld & Darm.</i>
nictaginàcies nictalop nictalopia nictitant nicto-, nicti-, nict-			<u>nictag(neo</u> <u>nictálope</u> <u>nictalopía</u> <u>nictitante</u>	nyctalope nyctalopie
nidificació nidificar			nidal nidificar	nidification
nihilisme nihilista		nichil nihilar	<u>nihilismo</u> <u>nihilista</u>	nihilisme nihiliste
nimbar nimbe nimbíffer -a nimbós -osa nimbus		nimbo	<u>nimbar</u> <u>nimbo</u>	nimbe nimbé, ée
nimfomana nimfomania nimfomaníaca nimfosi			<u>ninfa</u> <u>ninfea</u> <u>ninfeáceo</u> <u>ninfomanía</u>	nymphe nymphéa nymphéacées nymphée nymphomanie
nimi nimietat	nimiament nimietat nimi		nimiamente nimiedad nimio, mia	
niquelíffer	<u>niquelíffer</u>		<u>nitidez</u> nítido, da	
nítid -a nítidament nitidesa	<u>nítit</u> <u>nitidesa</u>	nitidesa		
nitrat nitre nítric -a nitríffer -a nitrificable nitrificació nitricar nitro- nitrobactèria nitrogen nitrogenar nitroglicerina nitròmetre nitros	<u>nitrat</u> nitre nitrich, ca <u>nitrificable</u> <u>nitrificació</u> <u>nitricar</u> nitros, a		nitral <u>nitrato</u> nítrico, ca nitro <u>nitrogenado</u> <u>nitrógeno</u> <u>nitroglicerina</u> <u>nitrosidad</u> nitroso <u>nivoso</u> <u>níveo.ca</u>	nitrate nitre nitreux, euse nitrication nitrier nitrique nitro-benzine nitro-glycerine nivéole

<i>DGLC</i>	<i>Labèrnia</i>	<i>Aguiló</i>	<i>DRAE</i>	<i>Hatzfeld & Darm.</i>
nobiliari -ària nobilitat	nobiliari (m) nobilíssim, a	nobilitar nobilitat	nobiliario <u>nobilísimamente</u> nobilíssimo nocible nocimiento noción nocional <u>nocir</u> <u>nocividad</u> nocivo, va <u>noctambulismo</u> <u>noctámbulo</u> noctiluca noctívago, ga nocturnal nocturnancia <u>nocturnidad</u> <u>nocturnino</u> nocturno, na	nobiliaire nobilissime
noció nocional	noció nocional			
nociu -iva nocivament	nociu, va nocivament	nociu		notion nocif, ive
noctàmbul -a noctambulisme	noctambulació noctámbulo			noctambule noctambulisme
nocti- nocturn nocturnal nocturnitat	nocturlabi nocturnal nocturnalment nocturno, a	nocturn nocturnal nocument		nocturne
nodació nodal node nodós -osa nodositat	nodació			nodal, ale nodosité nodus
nòdul nodular nodus				
noètic -a	noema			
noli me tângere	nolimetângere			
nòmada	nómade			
nomenclàtor nomenclatura	nomenclatura			
nòmina nominació nominal nominalisme nominalista nominalment nominatiu -iva	nómina nominació nominador, a nominal nominar nominat nominatiu	nòmina nominació nominar nominatiu	nómina nominación nominador nominal <u>nominalmente</u> <u>nominar</u> <u>nominalismo</u> <u>nominalista</u> nominativo nómino	nominal, ale nominalment nominalisme nominaliste nominateur nominatif nomination nominativement

<i>DGLC</i>	<i>Labèrnia</i>	<i>Aguiló</i>	<i>DRAE</i>	<i>Hatzfeld & Darm.</i>
nonagenari -ària	nonagenari, a nonagèssim, a nonagonal nonàgono		nonagenario nonagésimo nonagonal nonàgono, a <u>non numerata</u> <u>pecunia</u>	nonagénaire nonagésime
nònuple nonuplicar	non plus ultra		non plus ultra <u>non sancta</u> <u>nosogenia</u> <u>nosograffia</u> <u>nosología</u> <u>nosològico</u> nosomàntica	non plus ultra nonuple nonupler
noo-				
noso-, nos-				
nostàlgia nostàlgic -a notabilitat notificable notificació notificador -a notificar	<u>nostalgia</u> <u>nostàlgic, a</u> notabilíssim, a notabilíssimament notificació notificar notificat, da		<u>nota bene</u> <u>notabilidad</u> notabilíssimo, ma <u>notación</u> <u>notar</u> notificación notificado, da notificar notíssimo, ma noto, ta notoriamente notoriedad notorio, ria <u>noúmeno</u> novación	nosographie nosologie nostalgie notabilité notation
notori -òria notòriament notorietat	notori, a notoriament notorietat	notori nòtula notulari		notoire notoirement notoirité notule novateur, trice novation
noviluni	noviluni	noviluni	novilunio novíssimo noxa <u>nubífero</u>	
nubècula nubífer -a				nubécule
núbil nubilitat	nubil	núbil	<u>núbil</u> <u>nubilidad</u>	nubile nubilité
nucella nucífer -a nuciforme				

<i>DGLC</i>	<i>Labèrnia</i>	<i>Aguiló</i>	<i>DRAE</i>	<i>Hatzfeld & Darm.</i>
nuclear nucleat -ada nucleiforme nucleïna nucleo- nucleòl nucli	<u>nucleari, ària</u>	nucleu, nucli	núcleo	nucléal
núcula nuculani	<u>núcula</u>	nucular		
nudi- nuditat	nuditat		nugatorio, ria	nudité
nul nul·la nul·lament nul·lípara nul·lirat	nul (null), a nul·lament nul·le nul·lirat nul·lo númen	null [nul, nuy] nul·lirat	nulamente nulidad nulo, la	null nulle nullement nullité
numen	númen	númen	númen	
numiforme				
numismàtic -a numismatografia	numismàtica numismàtich, ca	numismàtica	numisma numismática numismático, ca numo	numismate numismatique numismatiste numismatographie
numular numulària numuliforme numúlit		numulària numul·tich	numulario <u>numulita</u>	nummulaire
nupcial núpcies	nupcial nupcias nupciayar	nupcial núpcies	<u>nupcial</u> <u>nupcialidad</u> <u>nupcias</u> <u>nutación</u>	nundial nuptial, ale
nutació nutrici -ficia nutrició nutritiu -iva	<u>nutrir</u> nutrici, a nutrició nutritiu, va	nutrir	nutricio, cia nutrición nutrimental nutrimento nutrir nutritivo nutual	nutrition nutritif, ive nutrition
nutual		nutual		

